

POLİTİK VERGİ ÇEVİRİMLERİ: TÜRKİYE’DE VERGİ GELİRLERİ VE VERGİ YÜKÜ ÜZERİNDE POLİTİK ETKİLER (1945-2014)*

İbrahim DEMİR

(Yrd. Doç.Dr., University of South Carolina, E-mail: idemir@g.clemson.edu)

Turgay BERKSOY

(Prof. Dr. , Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Bölümü, E-mail: tberksoy@marmara.edu.tr)

*“Politikacılar politikaları seçim
kazanma amacına göre
ayarlarlar...”
Anthony Downs, 1957: 28.*

ÖZET

Bu çalışma, Türkiye’de seçimlerin vergileme üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Vergi değişkenlerindeki değişimlerin açıklanmasında, siyasal karar alma mekanizmasının işleyişini, bu mekanizmada rol alan aktörlerin davranışlarını ve kurumsal yapının bu mekanizmanın hem işleyişini hem de sonuçları üzerindeki etkilerini ihmal eden yaklaşımlar yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın temel hipotezi politikacıların yeniden-seçilme güdüsüyle vergilemeyi manipüle edebileceğidir. Çalışmada, politikacının seçim kazanma ihtimalini maksimize edecek vergileme modellenmekte, kurumsal faktörler de analize dahil ederek ekonomik-mali olguların açıklanmasına yardımcı olacak varsayımlar geliştirilmektedir. 1945-2014 yıllarını kapsayan ampirik analizde vektör hata düzeltme yöntemi (VEC) kullanılmış ve seçim yılları ile vergi gelirleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bunun en önemli nedenlerinden biri, çalışma döneminin büyük çoğunluğunda gözlemlenen siyasal istikrarsızlık olabilir. Çalışma dönemine rastlayan yıllarda 18 seçim yapılmış olmasına rağmen 46 hükümet değişikliği gerçekleşmiştir. Bu nedenle, iktidardaki politikacılar vergileme değişkenlerini etkileyebilecek güç ve sürekliliği elde edememiş olabilirler.

---

* Bu çalışma 19. Maliye Sempozyumu’nda sunulan ve Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakları , Önlenmesi Yolları XIX. Türkiye Maliye Sempozyumu, 10-14 Mayıs 2004, Belek/Antalya. Yaklaşım Yayıncılık, Ağustos, 513-532, içinde yayınlanan Turgay Berksoy ve İbrahim Demir, “Politik Vergi Çevirimleri: Türkiye’de Vergi Yükü Üzerinde Politik Etkiler” isimli tebliğden hazırlanmıştır. Bahsedilen tebliğ nazaran veri dönemi 1950-2002’den 1945-2014’e çıkarılmış, analiz yöntemi olarak vektör hata düzeltme (VEC) yöntemi kullanılmıştır. Yorum ve katkılarından dolayı XIX. Maliye Sempozyumu katılanlarına ve önerileri için Mehmet Tunçer’e teşekkürü borç biliriz.

Anahtar kelimeler: Seçim ekonomisi, siyasal karar alma mekanizması, vergi yükü, politikacı davranışı, kurumsal gevşeklik, politik vergi çevrimleri.

JEL Sınıflandırması: D72, H2, H3

POLITICAL TAX CYCLES: POLITICAL EFFECTS ON TAX REVENUES AND TAX BURDEN IN TURKEY (1945-2014)*

ABSTRACT

This study analyzes the effects of general elections on tax revenues and tax burden in Turkey. Approaches that have ignored the political decision mechanism, behaviors of political actors, and institutional structure have been insufficient in explaining the variation in taxation variables. In this context, this study asserts that politicians manipulate taxation in order to get re-elected. Incorporating the institutional structure into the analysis, the study develops hypotheses that can help better understand variations in fiscal and economic variables. The study tests its main hypothesis through a vector error correction (VEC) estimation on data that cover the period of 1945-2014. Having controlled for relevant factors, the study finds no significant relationship between 18 election years, tax revenues, and tax burden in Turkey. It can be argued that one of the main reasons for this finding is political instability that has been observed in the Turkish political system until the early 2000s. Despite having 18 elections, Turkey had 46 governmental changes between 1945 and 2014. Under such a politically unstable environment, politicians might not have stayed long enough in the office to establish their network and influence.

Keywords: Election Economics, Political Decision Mechanism, Tax Burden, Behaviors Of Political Actors, Corporate Looseness, Political Tax Cycles

JEL Codes: D72, H2, H3

1. GİRİŞ

Kamu harcamalarının finansmanı için toplanacak verginin mükellefi, miktarı, konusu, zamanlaması, istisna ve muafiyetleri ve uygulaması önemli birer siyasal karar alma mekanizması sorunlarıdır. Bu bağlamda kamu bütçesi, siyasi, ekonomik ve hukuki bir metindir. Vergi gelirleri ve vergi yükü kararlarının analizinde, karar-alıcı politikacıların tamamen etkinlik ve toplumsal refah maksimizasyonu hedefleri doğrultusunda davranacağını varsaymak gerçekçi olmayabilir. Pozitif bir yaklaşımla, iktidar (ve muhalefet) politikacılarının vergilemenin zamanlaması ile toplumun katmanları ve ekonominin sektörleri arasında vergi yükünün dağılımına ilişkin karar ve uygulamalarda yeniden seçilme güdüsüyle hareket edebilecekleri düşünülebilir.

Vergi yasalarında değişiklik yapmak maliyetli olmakla birlikte, iktidar politikacıları bütçe uygulamaları ve denetimini seçimlere göre ayarlayabilme esnekliğine belli ölçüde sahiptirler. Özellikle, yasa geçirmeyi gerektirmeyen değişiklikler ile uygulama ve denetim esneklikleri politik vergi çevrimlerinin en önemli sebeplerindedir.

Vergilemeyi kamu tercihini ya da siyasal karar alma mekanizmasını dışlayarak açıklamaya çalışan yaklaşımlar, politik sistemin vergileme üzerindeki etkilerini ya ihmal etmekte ya da veri olarak almaktadır. Bu yaklaşımlara göre vergileme ve vergi yükü daha çok vergi oranları, vergi tabanı, milli gelir, büyüme ve işsizlik gibi ekonomik değişkenlerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Kalecki [1972(1980)] ve Nordhaus (1975) tarafından ortaya atılan ve Philips eğrisi tabanlı enflasyon-işsizlik takasına dayanan politik ekonomik çevrim

teorileri, diğer ekonomik-mali değişkenlerin analizinde politikacı davranışını ve siyasal karar alma mekanizmasını analize dahil ederek, önemli bir eksikliği gidermiştir (ayrıca bkz. Nordhaus, 1989). Politik ekonomik çevrimler teorilerinin temel varsayımı, politikacıların seçimlere yakın dönemlerde işsizliği azaltmak ve popülaritelerini arttırmak için enflasyonist politikalar izleyeceğidir. Bu yaklaşım, Philips eğrisi varsayımları, Barro (1977, 1978) tarafından “beklenen değişmelerin değil de sadece şokların reel etkilere yol açacağı” savıyla özetlenebilecek rasyonel beklentilerin makroekonomik teoriye girmesiyle zayıflamıştır. Ancak, politikacıların belli şartlar altında ekonomik değişkenleri seçim kazanma amacına yönelik manipüle edebildikleri yaklaşımı gerçekliğini korumuştur. Bu bağlamdaki tartışmaların iki temel hareket noktası, Ricardo eşitliğinin geçerli olup olamayacağı ya da hangi koşullar altında geçerli olacağı ve Neoklasik sentezin ileri sürdüğü şekliyle seçmenlerin politikacılar tarafından (sürekli bir şekilde) yanıltılabiliyor yanıltılamayacağıdır. Karşıt bulgulara rağmen (Alesina ve Roubini, 1992), politik etkiler ampirik olarak doğrulanmıştır (örneğin Japonya için bkz. Cargill ve Hutchison, 1991; ABD için bkz. Haynes ve Stone, 1989; 27 ülkeyi kapsayan ve özellikle kullanılabilir geliri seçimlerle ilişkilendiren klasik bir ülkeler arası karşılaştırma için bkz. Tufte, 1978).

Ekonomik ve mali değişkenlerin politik manipülasyonu tezinin temel dayanakları bilgi eksiklikleri, bilgi maliyetleri, bilgi asimetrisi, çıkar grupları, kısa görüşlü (miyopik) ve kısa hafızalı seçmen davranışı, rasyonel ilgisizlik ve bedavacılık problemleridir. Rogoff ve Siebert (1988) makroekonomik çevrimlerin politikacı ve seçmenler arasındaki bilgi asimetrisinden kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Buna göre, politikacılar seçmenlerden önce elde ettikleri bilgileri ‘işleri yolunda götürdüklerine’ dair ‘sinyaller’ vermek amacıyla kullandıklarından dolayı makroekonomik çevrimler ortaya çıkmaktadır.

Belli bir ekonomik ve siyasi yapı içinde, vergi yükü kararları politikacıların seçim beklentisi olup olmaması, politikacıların icracı pozisyonlarının bulunup bulunmaması, kazanan (potansiyel) oy marjini, güçlü bir muhalefetin varlığı, tek parti ya da koalisyon iktidarları, ve yargı bağımsızlığı gibi bir dizi etkene bağlıdır. Genişleyici ve daraltıcı maliye politikaları, bu politikaların dozaj ve zamanlaması ve toplumdaki farklı gelir grupları üzerindeki ‘kazandırıcı/kaybettirici’ etkileri patilerin ve politikacıların siyasal ideolojilerine göre farklılaşabilir. Bu bakımdan gelir, harcama ve borçlanma kalemleriyle kamu bütçesi ‘politiktedir’.

Bu bağlamda, bu çalışma Türkiye’de vergi yükü ile politik aktörlerin davranışları arasında anlamlı bir ilişki (politik vergi çevrimleri) bulunup bulunmadığını analiz etmektedir. Çalışma, bütçe uygulamalarının gelir yönünü, vergi yükü, vergi yükünün dağılımı ve vergi yükü ile seçim beklentisi arasındaki ilişkiler bağlamında ele almaktadır. Bu yaklaşım, iktidardaki politikacılar seçilmeden önce vaat ettikleri ya da gelecek seçimlerde yeniden seçilmelerini sağlayacak maliye politikalarını belirleme ve uygulama imkanına sahip oldukları için, iktidardaki politikacı bağlamında daha anlamlıdır. Seçim kazanmaya yönelik uygulamaların parti veya politikacının yeniden seçilmesine ya da yönetimde daha uzun süre kalmalarına katkısının olup olmadığı konumuz için tamamlayıcı olsa da ayrı bir konudur. Seçmenlerin politikacı davranışlarına oylarıyla olumlu karşılık verdikleri (Fair, 1987) ve seçmenlerin sıkı politika izleyen politikaları olumlu karşıladığı ve kamu açıklarından hoşlanmadıkları bulgularına değinmek burada yeterli olacaktır (bkz. Peltzman, 1992; Alesina, vd. 1999).

Çalışmanın ikinci kısmında siyasal karar alma mekanizması ile vergileme ve vergileme arasındaki ilişkiler irdelenecektir. Üçüncü kısımda politik sistemin alternatif vergi

politikalarına ilişkin müdahale biçimleri analiz edilecektir. Dördüncü kısımda Türkiye’de vergi gelirleri ve vergi yükü üzerindeki politik etkiler ekonometrik modellerle test edilecektir.

2. SİYASAL KARAR ALMA MEKANİZMASI VE VERGİLEME

Toplanacak vergi miktarı kadar kimden, hangi maldan, sektörden, toplumsal sınıf, coğrafi birim ve hangi kuşaktan vergi alınacağı önemli birer toplumsal karar alma sorunlarıdır. Bu sorunlara ait kararlar sadece ekonomik etkinlik ve toplumsal refah maksimizasyonu amaçlarına bağlı değildir ve politik etkilere açıktır. Vergiler kullanılabilir gelirlerini ve kişisel fayda ve refahlarını azaltıp ‘elem verici’ olduğu için, rasyonel seçmenler vergi yükünü, vergi yükünün adilliğini ve politikacıların vergi yüküne ilişkin tutumlarını yakından takip ederler. Politikacılara izledikleri vergi politikalarına karşılık oylarıyla sinyaller gönderirler. Bu davranışın en önemli sebeplerinden biri, seçmenlerin kamusal hizmetlerin finansmanına katılım paylarını yani vergi yüklerini minimize etme isteğidir. Seçmenler fayda maksimizasyoncusudur ve amaçları veri bir kamu hizmetini en düşük maliyetle sunacak politikacıyı seçmektir. Bu yöndeki seçmen davranışının ayrıntılı bir analizine geçmeden önce siyasal karar alma mekanizmasının işleyişine kısa bir göz atmak faydalı olacaktır: Kolektif tercihler, seçimlerle toplanır ve siyasal karar alma mekanizmasının parlamento-içi süreç, cumhurbaşkanı onayı ve anayasal denetim gibi aşamalarından geçtikten sonra karara dönüştürülür ve uygulanır. Siyasal karar alma süreci sadece seçimlerle sınırlı değildir ve seçimler dışında da toplumsal tercihlerin karara dönüşümünü sağlayacak mekanizmalar demokratikleşme seviyesine göre her toplumda mevcuttur. Siyasal karar alma mekanizmasını bir arz-talep analizi şeklinde ele almak mümkündür (Downs, 1957). Genel olarak, seçmenler, çıkar ve baskı grupları politik marketin talep-yönü aktörleri, politikacılar ise arz-yönü aktörleridir. Siyasal partiler, bürokratlar, yargı ve yazılı-yazılı olmayan kural ve gelenekler bu mekanizmanın işleyişinde rol alır ve etkinliğini belirler. Siyasal karar alma mekanizmasının işleyişi ve çıktıları aynı zamanda seçim periyodu, çoğunluk kuralları, oylama yöntemleri, tazmin yapısı ve denetim yetkisi ve kuralları gibi unsurlardan oluşan kurumsal yapıdır (siyasal karar alma mekanizmasına ilişkin bu üçlü ekonomik analiz için bkz. Demir, 2006). Talep yönünde seçmenler fayda maksimizasyoncusu, çıkar grupları ise spesifik çıkar maksimizasyoncusudurlar. Seçmenler, hizmetlerin finansmanına katılım paylarını minimize edebilmek için talep açıklamayabilir, gerçeğe aykırı talep açıklayabilir ya da gerçek tercihlerini açıklasalar bile toplumsal refah maksimizasyonu ile bağdaşmayan sosyal olarak etkinsiz seçimler yapabilirler. Çıkar ve baskı grupları ise, siyasal temsile kolaylık ve akışkanlık kazandırmakla birlikte coğrafi, sektörel, ya da sınıfsal ‘fiyat imtiyazı’ (satın alırken piyasa fiyatının altında almak; satarken de piyasa fiyatının üstünde satmak) ya da rant sağlayacak ekonomik aktivitelerin kendilerine tahsis edilmesini isterler. Diğer taraftan vergi yüklerini azaltacak ve kamusal hizmetlerden (özellikle transfer harcamalarından) de daha fazla yararlanmalarını sağlayacak politikalar için baskı ve lobicilik faaliyetleri yürütürler. İster fiyat imtiyazı, ister vergi ve hizmet ayrıcalıkları olsun, spesifik çıkar ve lobi faaliyetlerinin başarısı bu faaliyetler için ayırdıkları zaman ve parasal kaynakla orantılıdır (Becker, 1983).

Arz-yönünde ise ekonomik ve mali büyüklükleri etkileme, oyunun kurallarını değiştirme ve yeniden seçilmeyi sağlayabilecek politikalar izleyebilme gücüne sahip olduğu varsayılan en önemli aktör iktidardaki politikacılarıdır¹. Politikacılar, politik güç, prestij, oy

¹ Çalışma boyunca parti ve politikacı kavramlarını ya birlikte ya da birbirleri yerine kullanılacak, iki kavram arasında özellikle siyaset biliminin konusunu oluşturacak şekilde derinlemesine bir ayrım gözetilmeyecektir. Downs (1957: 26)’da olduğu gibi iktidardaki parti, belli amaçlar etrafında birleşmiş bir takımın oluşturduğu

ve kişisel çıkar-gelir maksimizasyoncusudur. Bürokratlar ise politikacılar adına kamu hizmetlerinin sunumunu yaparlar. Bürokratlar kamusal hizmetlerin sunumunda tekel gücüne sahip olsalar da hizmetlerinin tek alıcısı olan politikacıların atama ve terfi denetimine maruzdurlar. Özellikle Niskanen (1971)'den bu yana bürokratların büro, makam, ve konfor maksimizasyoncusu oldukları varsayılmaktadır.

Demokratik sistemlerin vergilemeyi ve politikacı davranışını yakından ilgilendiren en önemli talep-yönü sorunlarından biri katılım eksikliğidir. Rasyonel ilgisizlik olarak adlandırılan bu sorunun en önemli sebeplerinden biri, seçmenlerin kamu hizmetlerine talep ifade etmekle kamu harcamalarının finansman yüküne katılım istekliliğini de ifade etmiş olacak olmalarıdır. Diğer taraftan, siyasal katılım hem bilgi hem de işlem bakımından maliyetlidir. Bu yüzden seçmenler oy kullanmak gibi aktif talep açıklayıcı davranışlardan rasyonel bir şekilde uzak durmak isterler ve bedavacılığı tercih ederler. Seçmen davranışından kaynaklanan bu aksaklığın diğer bir açıklaması ise kollektif faaliyet problemidir (Olson, 1965). Kollektif faaliyet problemine göre kollektif çıkarlar kişisel çıkarın bir yan-ürünüdür ve bireyler ancak kişisel-selektif çıkarları olduğunda (oy kullanmak gibi) kollektif faaliyetlere katılırlar. Bu bağlamda, kamu harcamalarında olduğu gibi vergilemeye ilişkin kararların, a) siyasal katılım eksikliği, b) bilgi maliyetleri ve eksiklikleri, c) bilgi asimetrisi, d) miyopik bakış açısı ve d) kollektif faaliyet ve bedavacılık problemi gibi nedenlerle daha çok çıkar gruplarının ve politikacıların inisiyatifine kaldığı düşünülebilir. Politikacı, hem kamu harcamalarına ilişkin politikalara rehberlik edecek bir talep yapısı (sözde talep) elde etmek, hem de borçlanma ve para basma dahil harcamaların finansmanına ilişkin politikaları bizzat belirlemek zorundadır. Politikacının en azından gelecek seçimlere kadar sahip olduğu bu bağımsızlık ve esnekliği nasıl kullandığı, harcamaların finansman yükünü nasıl dağıttığı, borçlanma, vergileme ya da para basma gibi yol ayrımlarında hangi yönü tercih ettiği son derece önemli etkinlik ve bölüşüm sorunlarıdır. Bu noktada bu sorulara olası cevapların bulunmasına yardımcı olacak şekilde, politikacının amaç fonksiyonunun belirlenmesi gerekmektedir. Tipik bir politikacı amaç fonksiyonunun ideolojik maksimizasyon ve çıkar maksimizasyonundan oluştuğu düşünülebilir. Bu modelde ideolojik maksimizasyon parti veya politikacının toplum ve devlet ilişkilerine ilişkin ideolojik doyum, çıkar maksimizasyonu ise politik gücün kazandıracağı konsolide ekonomik getirilerle ilintilidir. Politikacının veya bir partinin bu iki maksimizasyon hedefine de hizmet edecek vergi yükü amaç fonksiyonu, Nordhaus (1989) modelinin vergilemeye uyarlanmasıyla aşağıdaki şekilde formüle edilebilir ve optimum vergi politikası elde edilebilir:

$$Z_i \{p_i, E[U_i(\tau)]\} \quad (1)$$

Z_i , i partisinin amaç fonksiyonunu; p_i , i partisinin kazanma ihtimalini (çıkarıcı unsur);

$E[U_i(\tau)]$ ise i partisinin vaat edilen τ gibi bir vergi politikasından elde edeceği beklenen faydayı göstermektedir (ideolojik unsur). τ , vergi gelirlerinin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'ya oranı ($\tau = \frac{\text{Toplam Vaat Edilen Vergi Gelirleri}}{\text{GSYİH}}$), şeklinde düşünülebilir. Bir partinin benimseyeceği vergi yükü politikası, τ , o partinin siyasi yelpazenin solunda, merkezinde ya da sağında olduğuna ilişkin bir göstergedir. Partilerin vergileme tercihlerine göre siyasi yelpazedeki dizilişi $\tau_R < \tau^* < \tau_L$ şeklinde ifade edilebilir (τ_R , sağ parti vergi yükü; τ^* , medyan parti vergi yükü ve τ_L , sol parti vergi yükü). Medyan seçmen varsayımı altında, partilerin vergi yükü tercihleri, onların ideolojik ve çıkarıcı amaçlardan hangisine ne kadar değer verdiklerine göre değişecek, benzer partiler medyan seçmen tercihlerinden

---

ayrı bir kişiliktir. Aynı şekilde politik ve siyasal kavramları arasında da siyaset biliminin konusunu oluşturduğu şekliyle bir ayırım gözetilmeyecektir.

popülaritelerinde ciddi bir azaltma meydana getirmesi beklenmeyen hafif sapmaları yeğleyeceklerdir. Çünkü, seçim kazanmak için bütün partiler medyan seçmen tercihlerine yakın vergi politikaları izlerken küçük de olsa ‘farklı’ politikalar izleyen partilerin seçimi kazanması mümkün olabilecektir. Örneğin, bütün eforunu seçim kazanma ve hükümette kalma üzerine sarf eden bir parti, özellikle bilgi eksikliği ve seçmenlerin kısa hafızalılık ve miyopluk düzeyine bağlı olarak uzun dönemli bütçe açıklarına rağmen çok düşük bir vergi yükü politikası ile seçmenlerin gönlünü fethedebilecektir. Nordhaus (1989)’u takiben, *i* partisinin ideal (medyan seçmen tercihi) vergi yükü tercihi τ^* ile gösterildiğinde, vergi yükü amaç fonksiyonu aşağıdaki şekilde yazılabilir:

$$\max Z_i \{p_i, E[U(\tau)] = -\beta [p_i (\tau - \tau^*)^2 + p_d (\tau_d - \tau^*)^2] + (1 - \beta) \varepsilon p_i \quad (2)$$

τ_d , diğer parti veya partilerin vergi politikalarını; p_i *i* partisinin seçilme ihtimalini; p_d , diğer partilerin seçilme ihtimalini; β , *i* partisinin ideolojik unsura verdiği önemi göstermekte; ε ise pür fırsatçı partilerin sadece seçim kazanmaya verdikleri önemi temsil etmektedir. $(\tau - \tau^*)$ ideal vergi politikasından sapmaları göstermekte, karesel form ise sapmaların politikacı amaç fonksiyonu üzerindeki doğrusal olmayan (azalan ya da artan) etkilerini ifade etmektedir. (2)’deki amaç fonksiyonunu maksimize edecek optimum vergi politikasını bulmak için (2)’nin τ ’ye göre birinci türevi alınıp sıfıra eşitlendiğinde:

$$\frac{\delta Z}{\delta \tau} = -2\beta (\tau - \tau^*)p_i + \frac{\delta p_i}{\delta \tau} \{ \beta [(\tau - \tau^*)^2 - (\tau_d - \tau^*)^2] - \varepsilon (1 - \beta) \} = 0 \quad (3)$$

Denklem (3)’de $(\tau_d - \tau^*)$ diğer partilerin *i* partisinin ideal vergi politikalarından sapmalarını göstermektedir. Vergi politikalarının seçilme olasılığı üzerindeki etkileri, $\frac{\delta p_i}{\delta \tau}$, denklem (3)’den aşağıdaki şekilde elde edilebilmektedir:

$$\frac{\delta p_i}{\delta \tau} = - \frac{2\beta (\tau - \tau^*)p_i}{\beta [(\tau - \tau^*)^2 - (\tau_d - \tau^*)^2] - \varepsilon (1 - \beta)} \quad (4)$$

Bir parti bütün eforunu çıkar maksimizasyonuna sarfettiğinde (sıfır ideolojik amaç, $\beta=0$), vergi yükünün seçilme ihtimali üzerindeki etkisi kaybolmaktadır ($\frac{\delta p_i}{\delta \tau} = 0$). *i* partisinin bütün ağırlığını ideolojik maksimizasyona verdiği düşünüldüğünde ($\beta=1$) ise:

$$\frac{\delta p_i}{\delta \tau} \frac{1}{p_i} = - \frac{2(\tau - \tau^*)}{(\tau - \tau^*)^2 - (\tau_d - \tau^*)^2} \quad (5)$$

Denklem (5), vergi yükü politikalarının seçilme olasılığı üzerindeki etkilerinin partilerin ideal vergi yükü politikasından ne kadar saptıklarına ve diğer partilerin ideal vergi politikalarından ne kadar saptıklarına bağlı olduğunu göstermektedir². Örneğin, diğer partiler ideal vergi politikalarından saptadığında, $(\tau_d - \tau^* = 0)$, ve *i* partisi ideal vergi politikalarından saptığında, *i* partisinin seçilme olasılığı minimum olacaktır. Aynı zamanda, (5) denge halinde ideal vergi politikalarından saptmadan kaynaklanan marjinal oy kaybının bu politikayla elde edilecek marjinal oy kazancına eşit olması gerektiğini göstermektedir. Bu çıkarıma benzer bir çıkarım kamu harcamaları için de elde edilmiş olsaydı iki çıkarımın birleştirilmesi Downs (1957)’dan bu yana politikacı davranışındaki ekonomizasyonu oy kaybı (kazancı) ile, Laffer eğrisini de siyasal sistemin işleyişi ile ilişkilendiren (Downs, 1957: 52)’un şu varsayımı ile bir benzerlik kurmak mümkün olacaktır: Politikacı vergileri,

² *i* partisinin kazanma olasılığı: $p_i = 1 - p_d = \frac{1}{2} - \alpha(\tau - \tau^*)^2 + \alpha(\tau_d - \tau^*)^2$ $0 \leq (P_i, P_d) \leq 1$. α , seçmenlerin medyan seçmen politikalarından sapmasını göstermektedir.

vergilemeyle elde edilecek ekstra 1 Lira'nın yol açacağı oy kaybı, elde edilen bu ekstra 1 Lira ile yapılacak kamu harcamasının sağlayacağı oy artışına eşit oluncaya kadar arttıracaktır.

3. VERGİ POLİTİKA ALTERNATİFLERİ VE POLİTİK MANİPÜLASYON BİÇİMLERİ

Politikacılar, yeni vergi ihdas ederek, mevcut bir vergiyi kaldırarak, vergi oranlarını azaltarak (arttırarak), istisna ve muafiyetlerin sayılarını ya da kapsamalarını değiştirerek, yumuşak (katı) bir uygulama ve denetim benimseyerek ve fırsatçı-zamanlama yaparak vergi yükünü ve vergi gelirlerini etkileyebilirler. Vergilemeyi etkilemeyi amaçlayan politikacılar, daha yüksek politik-ekonomik maliyetlerle sonuçlanabilecek vergi yasası düzenlemeleri yerine kurumsal açıklıklar ve gevşeklikleri kullanmak, sistemde gevşeklik yoksa gevşeklik yaratmak ve fırsatçı-zamanlama yapmak gibi stratejik davranış kombinezonlarını benimseyeceklerdir. Bu varsayım, maliye politikalarının oluşumuna ilişkin test edilebilir bir dizi davranış kalıbı sunmak bakımından son derece önemlidir. Bu davranış kalıplarına ilişkin hipotezleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

Hipotez 1: Politikacılar, seçim beklentisi varken vergi yükünü düşük tutmayı, seçim beklentisinin uzak olduğu seçimlerden hemen sonraki dönemlerde ise yüksek tutmayı tercih ederler. Politikacılar vergi yükünü seçimlere duyarlı bir şekilde düşürmeyi özellikle aflar, reformlar, tahsilat kolaylıkları, oran indirimleri, vergi idaresi ve denetiminde yumuşaklık gibi yollarla gerçekleştirebilirler.

Hipotez 2: Politikacılar, vergi mükellefi tarafından hissedilmeyen/az hissedilen vergileri artırırken hissedilen vergileri azaltmak isterler. Bu yüzden Katma Değer Vergisi (KDV) ve Özel Tüketim Vergileri (ÖTV) gibi “fiyata dahil” dolaylı vergiler her zaman politikacıların ilgi odağı olagelmıştır. Aynı şekilde kaynakta kesme yöntemi de vergi yükünün hissedilmesini belli ölçüde engelleyen uygulama biçimlerinden biridir.

Hipotez 3: Politikacılar, vergi yükünü rakip-muhalefet tehdidinin büyüklüğüne göre ayarlarlar. Güçlü bir muhalefet tehdidi hissetmeyen politikacılar vergilemede daha rahat davranabilirler. Geçmiş seçimlerdeki kazanan ve kayden oy arasındaki farkın büyüklüğü (oy yakınlığı) ve buna ilişkin gelecek seçimlere ait tahminler, iktidardaki politikacıların vergi politikalarını etkileyecektir.

Hipotez 4: Politikacılar oy tehdidi ve oylama gücü bulunmayan ekonomik birimleri diğer ekonomik birimlere göre daha yüksek oranda vergilemek isterler. Bunun en güzel örneği gümrük vergileridir. Zira bir çok gümrük vergisinde vergileme seçimlerde oy kullanamayacak yabancı ülke üreticilerini ve vatandaşlarına yöneliktir. Bu önermeye ilişkin diğer bir örnek de borçlanmadır. Borçlanma ile politikacılar vergi yükünü yakın-seçimlerde oy kullanamayacak gelecek kuşaklara aktarmak isterler. Bu yüzden borçlanma ile finansman, zamanlar-arası politik bir seçimdir ve borçlanma ile elde edilen kaynaklar faydaları borçların kapatıldığı dönemlerde ortaya çıkacak yatırım harcamaları için harcanmadığında vergi yükünün gelecek kuşaklara aktarılması bakımından kuşaklar arası refah dağılımını bozmakla sonuçlanacaktır. Para basma ile finansman da bu çerçevede düşünülebilir. Politikacılar para basarak finansmanla belli bir süre oy kaybı olmaksızın hatta oylarını arttırarak kamu harcamalarını finanse edebilirler. Bu durumda, politikacı enflasyon nedeniye kaybedilecek oylarla para basarak finansmanla kazanılacak oyları takas eder, seçmenlerin tepkisi vergi tepkisinden daha çok bir enflasyon tepkisine dönüşür ve politikacı bu tepkilerin yoğunluğuna göre iki alternatiften birini tercih eder.

Hipotez 5: Politikacılar vergi yasalarının ve bütçe sürecinin karmaşık ve anlaşılmaz olmasını isterler. Vergi kanunlarında sık yapılan değişiklikler, sık yapılan vergi reformları,

KDV’de ve gelir vergisinde olduğu gibi tarife yapısının karmaşıklığı ve bütçedeki gelir (ve gider) kalemlerinin çokluğu bu varsayımın gerçekliğine ilişkin örnekler olarak düşünülebilir. Karmaşık vergi kodları uzmanlaşma ve profesyonel mali danışmanlık gerektirdiği için seçmenlerin gelir dağılımını etkileyebileceği gibi, politikacılara vergi gelirlerini hissettirmeden arttırabilme imkanları sunar³. Diğer taraftan, milletvekilleri çok sayıdaki ve karmaşık bütçe kalemlerini tek tek analiz edemeyecekleri için bütçe politikaları üzerinde yeterli meclis denetimi yapılamaz. Bütçe süreci ve uygulamalarındaki karmaşıklık arttıkça seçmenlerin politikacıları oylarken kullanacakları bilgi seviyesi azalacaktır. Paket halinde oylanan politika alternatifleri tek tek oylanan alternatiflere nazaran politikacıların bütçe süreci üzerindeki politik manipülasyonlarını kolaylaştırmaktadır.

Hipotez 6: Politikacılar kararsızların vergi yükünü azaltırken özellikle kendi partilerini tarihi olarak desteklemeyen seçmenlerin vergi yükünü arttırmak isterler. Bu varsayımın temel dayanak noktası medyan seçmen analizidir. Bir çok demokraside partilerin taraftar kitlesi geçmiş seçimlerden bilindiği için seçim sonuçları kararsız seçmenin oyuyla belirlenir ve politikacılar da kararsız seçmene coğrafi ya da sınıfsal aidiyetlerine göre daha az vergileme vaadinde bulunarak onların oylarını hedef almak isteyebilir. Bu, veri bir kamu harcaması düzeyinde ve denk bütçe varsayımı altında özellikle karşıt- ideolojik seçmen gruplarının vergi yükünün arttırılmasını ya da vergi kolaylıklarından yararlandırılmamasını gerektirecektir. Politikacıların bu davranışlarını kolaylaştıran önemli kurumsal unsur milletvekillerinin ‘seçim bölgesi’ bazında seçilmesidir⁴ (Weingast, vd. 1981) ve politikacılar oy maksimizasyonu beklentilerine göre vergi yükünde bölgesel, sektörel ve sınıfsal (ayırma kuramı) farklılaştırma yapabilirler.

Hipotez 7: Politikacılar vergilemeden kaynaklanan oy kaybını minimize etmek için vergi tabanını dar tutmak isterler. Veri bir kamu harcamasını finanse etmeye yetecek vergi gelirleri düşük bir oranla (mükellef, konu ve coğrafya bakımından) geniş bir vergi tabanından mı yoksa yüksek oranlarla dar bir tabandan mı elde edilmeli? Vergi gelirlerinin büyük bir kısmını büyük bir seçmen kitlesi yerine düşük esneklikli, oy potansiyeli yüksek olmayan bir sınıfsal, sektörel ya da coğrafi gruptan elde etmek politikacının oy maksimizasyonu hedefleriyle örtüşebilir. Ancak, ilk bakışta gerçekçi gibi gözüken bu önerme, başlıca yüksek oranlı vergilemenin vergiye direnci arttırması (Laffer Eğrisi) ve küçük grupların daha kolay organize olup daha etkin bir vergi direnci ortaya koyabilecekleri (Olson, 1965) nedeniyle zayıf kalmaktadır. Bu yüzden, politikacıların vergi yükünü bütün topluma dağıtırken kamu hizmetlerini belli bir sınıf ya da coğrafi birimde konsantre etme eğilimlerine (Lowi, 1964) ilişkin açıklamaların daha gerçekçi olabileceğini vurgulamak gerekir.

Vergi yükünün seçimlere duyarlılığına yol açacak davranışsal mekanizmalara ilişkin hipotezleri bu şekilde açıkladıktan sonra önemli bir sorun, politikacıların bunları hayata geçirip geçiremeyeceğidir. Bu sorunun cevabında ve politikacının oy-maksimizasyonuna yönelik sınırlandırılmasında kurumsal faktörler önemlidir. Kurumsal faktörler, kurumsal gevşeklikler ve vergilemenin politik ve kurumsal sınırları gibi iki başlık altında irdelenebilir:

³ Basamaklı gelir vergisi ve vergi iadesi sistemi bunun bir örneği olarak düşünülebilir. Emek arzının esnek olmadığı durumlarda basamaklı gelir vergisi marjinal vergi oranları aracılığıyla yüksek vergi geliri sağlayabilir; karmaşık vergi iade kodları, form doldurmanın profesyonellik gerektirmesi ve zaman sınırları vergi ödeyenlerin hakettikleri iadelerini tamamını alamamalarına ve vergi yükünün artmasına sebep olabilir.

⁴ Türkiye’de zaman zaman ortaya çıkan, herhangi bir coğrafi birime bağlılığı olmayan Türkiye milletvekilliği tartışmalarının bir nedeni de bu sorundur. Bazı siyasal sistemlerde mevcut senato-kongre ayrımı ve senato kongre seçimlerinin ayrı zamanlarda yapılması gibi uygulamalar bu sorunun çözümüne yöneliktir.

a- Vergileme ve Kurumsal Gevşeklikler

Yazılı kurallardan ve yazılı olmayan kısıtlardan oluşan kurumsal yapı, tercihleri koordine eder ve piyasaları yapılandırır. Kurumsal yapı siyasal ve ekonomik ‘oyunun kuralını’ belirler; seçmen, politikacı, bürokrat, ve çıkar/baskı gruplarının davranışlarını yönlendirir. Bir ödül-ceza mekanizması çerçevesinde sıkı kurumlar disiplinli davranışları özendirirken gevşek kurumlar da gevşek ve verimsiz davranışları özendirir (North, 1990). Siyasal sistemin biçimi, vergi yasalarına ilişkin oylama ve çoğunluk kuralları, merkezi ve yerel idarelerin örgütlenme biçimi, bütçe onay ve denetim kuralları, vergi iadesi kuralları, vergilerin fiyata dahil olup olmaması, mali suçların tanımlanması ve cezalandırılma biçimleri gibi bir dizi anayasal-kurumsal faktör vergi yükü üzerinde önemli rol oynamaktadır. Politikacıların genelde maliye politikası özelde de vergileme davranışlarındaki olası mali disiplinsizlik, partizanlık ya da fırsatçı keyfilik gibi davranışları kurumsal yapı ve dizayn ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Örneğin, Persson ve Tabellini (2004) ülkeler arası ampirik bir çalışmada parlamenter sistemlerin daha büyük bir bütçeye yol açtığını vurgulamışlardır.

Türkiye’de gerek Anayasa ve gerekse vergi kanunları ile diğer hukuk kuralları politikacılara vergi yükünü ayarlama bazı davranış serbestisi bahşetmektedir. 1982 Anayasası’nın 73. maddesi “*vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi bakanlar kuruluna verilebilir*” demektedir. Her ne kadar alt ve üst sınırları zikretse de, Anayasa’da belirtildiği şekliyle bu hüküm daha önce de politikacılara özellikle istisnalar, indirimler ve muafliklar bağlamında tam da bizim vergi yükünün ‘siyasal dağılımından’ kastettiğimiz keyfiliğe yol açabilmekte; politikacılara yasa çıkarmaksızın vergi yükünü artırma (azaltma), vergi yükünün coğrafi, sektörel ve sınıfsal dağılımını belirleme gücü bahşedebilmekte; vergi yükünü seçimlere göre fırsatçı bir şekilde ayarlama imkanı tanımakta; rant arama/rant yaratma faaliyetlerini özendirmekte ve bu çalışmanın temel tezlerine son derece önemli yapısal destekler sunmaktadır. Örneğin, 3065 sayılı KDV Kanununun 28. maddesine göre KDV oranı, yüzde 10’dur. Ancak söz konusu madde ile Bakanlar Kurulu’na, bu oranı 4 katına kadar artırmaya; yüzde 1’e kadar indirmeye; bu sınırlar dahilinde muhtelif mal ve hizmetler için farklı oranlar tespit etmeye; bazı malların toptan ve perakende aşaması için farklı oranlar belirleme yetkisi verilmiş bulunmaktadır. Bir çok mal ve hizmetin üretim ve tüketimi ülke genelinde tek-düze bir şekilde dağılmamaktadır. Dağılımdaki bu farklılıklar, politikacılara farklı seçmenlere farklı vergi yapılarıyla farklı ve stratejik sinyaller göndermelerine olanak sağlamaktadır.

Optimal seçim periyoduna ilişkin düzenlemeler de vergi yükünü seçimlere duyarlı bir şekilde ayarlamak isteyen politikacı davranışı üzerinde etkili olacaktır. Türkiye’de ve bir çok ülkede hükümetlerin iktidar süreleri sınırlıdır. Bu süre, iktidar partilerine arzu ettikleri maliye politikalarını belli bir süreliğine de olsa seçim tehdidinden bağımsız bir şekilde uygulayabilme olanağı sunmaktadır. Bu yüzden politikacılar seçimden hemen sonraki ilk yıllarında ve seçimlere yakın zamanlarında farklı vergi politikaları benimseme esnekliğine sahiptirler.

Ekonomik ve siyasi istikrar başarılı bir maliye politikası için elverişli ortamı sunmak bakımından önemli altyapı sağlar. Politikacılar istikrarsız bir ortamda politikalarındaki manipülasyonların gerçek sebeplerini kolaylıkla kamufle edebilirler. Örneğin istikrarsız demokrasilerde politikacılar sürekli ‘enkaz devraldıklarını’ ve yüksek vergilerin sebebinin bir önceki iktidarın başarısız politikalarından kaynaklandığını iddia edebilirler. Aynı şekilde yüksek enflasyonlu ortamlarda fiyat içinde gizli harcama vergilerini (KDV gibi) tercih ederek özellikle seçimlerden hemen sonraki yüksek vergi oranlarının sebebinin enflasyonmuş gibi

gösterebilirler. İstikrarsız siyasal ortamlarda ideolojik ve politik sorunlar ekonomik sorunları perdeleyebilir ve seçmen dikkatleri daha çok ideolojik-sosyal sorunlar üzerinde yoğunlaşabilir.

Koalisyon hükümetleri de koalisyon üyesi partiler üzerindeki seçmen takibi ve kontrolünün azalmasına ve dikkat dağılmasına yol açabilir. Kimse üstlenmek istemeyeceği için seçimlerden hemen sonra yapılan vergi artışlarının ve zamların ya da seçimlere yakın vergi kolaylıklarının aslında koalisyon ortak hangi partinin işi olduğu seçmenler tarafından kolay anlaşılabilir. Koalisyon üyesi partiler de popülist olmayan politikalarda seçmenlere sorumluluğun diğer partide olduğu sinyalini vermek isterken, popülist politikaların ise kendi eserleri olduğunun propagandasını yaparlar. Koalisyonlar, bu yüzden iç dinamikleri itibarı ile tıpkı karteller gibi istikrarsızdırlar. Vergi yükünün koalisyon hükümetleri ile sistematik bir şekilde değişip değişmediği ampirik bir sorundur. Örneğin, İspanya üzerine bir çalışmada Ollé (2003), koalisyon hükümetlerinin daha ağır bir vergileme yapmadıklarını göstermiştir.

Genel bütçeden istisna ve muafiyetlere ilişkin kural ve sınırlamalar politikacılara vergi yükü konusunda esneklik bahşeder. Örneğin, katma bütçeli idareler ve döner sermayeli kuruluşlar gibi istisnalar genel bütçe için öngörülen siyasi ve hukuki kontrol mekanizmalarını by-pass ettikleri için kamu hizmetlerinin vergi-fiyatını dolayısıyla da vergi yükünü arttıran kurumsal gevşeklik örneklerindedir.

b- Vergilemenin Politik Sınırları

Politikacının vergileme davranışı oy maksimizasyonu ile tutarlı olmak zorundadır. Bu yüzden, politikacılar vergileme davranışında sınırsız bir serbestiye sahip değildir. Oy maksimizasyoncusu bir politikacı, veri bir kamu hizmetini en düşük net vergi yükü ile finanse edebilmelidir. Politikacı, toplum adına kamu hizmetlerinin finansmanı için vergi salma tekeli elinde bulundurur. Bu bağlamda, hangi mekanizmalar iktidardaki parti/politikacı tarafından kullanılan bu tekel gücünü sınırlayabilir; politikacı vergi yükünü maksimize mi minimize mi etmelidir; politikacı bir rant maksimizasyoncusu olabilir mi gibi sorular önem arz etmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi vergi yükünün büyüklüğü kadar zamansal, sınıfsal, sektörel dağılımı da önemlidir. Herhangi bir kısıtlama olmadığında politikacı bu yükü seçim kazanmak amacıyla manipüle edebilecek, vergilemede adalet ve etkinlik hedefleri açısından istenmeyen bir durum ortaya çıkabilecektir.

Khaldun [1357(1967)]-Laffer (2014) eğrisi, politikacının vergi davranışı üzerindeki ekonomik kısıtlarını irdelememize yarayacak model ve öneriler sunmaktadır. Laffer eğrisi, herhangi bir kurumsal-politik sınırlama olmasa bile oy maksimizasyoncusu rasyonel politikacıların, vergi oranlarını vergiye direnç ve refah kayıpları nedeniyle Laffer eğrisinin azalan kısmında değil de artan kısmında bir yerlerde tutacaklarını öngörür. Diğer taraftan, Laffer eğrisi üzerinde en yüksek oran dışında eşit vergi geliri sağlayan iki ayrı vergi oranını mevcuttur. Oy maksimizasyoncusu politikacılar, bu iki orandan düşük olanını tercih edecekler ya da vergi oranlarını vergi gelirlerindeki marjinal artışın sıfır olduğu noktaya kadar arttıracaklardır. Ancak bilgi eksiklikleri, bilgi maliyetleri ve politikada aksak rekabet gibi nedenlerle politikacıların vergileme davranışı üzerindeki vergiye direnç, oy kaybı ve refah kaybı tabanlı kısıtlar yeterli olmayabilir. Bu yüzden, bir çok mali, siyasi ve hukuki sistemde politikacının vergileme davranışını sınırlayan direkt kurumsal düzenlemeler yer almaktadır. Örneğin, T.C. Anayasası'nın 73. madesine göre "*Vergi kanunla konur kanunla kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır*". Aynı maddenin ikinci bendine ilişkin kurumsal gevşeklikler kısmına ait yorumları saklı tutmakla birlikte, bu hüküm politikacının vergi uygulamalarını (belli bir çoğunluk kuralı

altında) parlamento onayına bağlayarak, partizan ve fırsatçı keyfiliği önlemeyi hedeflemektedir. Benzer bir şekilde, politikacıların bütçe görüşmeleri sırasında gelir azaltıcı önerge verememeleri de -bütçe görüşmelerine gelinceye kadarki evrelerde Maliye Bakanlığı tarafından sunulan tasarının etkinliği ve adilliği varsayımı altında- politikacıların vergileme davranışını sınırlayan önemli bir kurumsal kontrol mekanizması olarak düşünülebilir.

Yargı kurumları ve yüksek mahkemeler, onama-iptal mekanizması aracılığı ile hükümetlerin politikalarını sınırlarlar ve adeta onlarla rekabet ederler (Landes ve Posner, 1975; McChesney, 1987). Türkiye’de de hükümetlerin vergi uygulamaları, vergi mahkemelerinden başlayıp Anayasa Mahkemesi’ne kadar uzanan bir dizi yargısal denetime tabidir. Vergi yasalarının diğer yasalar gibi Cumhurbaşkanı tarafından onanması veya ‘tekrar görüşülmek üzere iadesi’ de politikacı davranışı üzerindeki kontrollerden biridir. Ekonomi yönetiminin özellikle düzenleyici kurumların özerkliği de politikacıların fırsatçı uygulamalarını kısıtlayabilecek kurumsal kısıtlardan biridir. Nolivos ve Vulletin (2014) tarafından irdelendiği gibi merkez bankası bağımsızlığı, senyoraj gibi alternatif finansman yöntemlerine ve faiz oranlarına ilişkin kararların hem alınmasında hem de uygulanmasında önemli rol oynar. Merkez bankasının politik müdahalelere açık olması, politikacıların oy kaybına yol açacak finansman yöntemleri yerine alternatif finansman yöntemlerini benimsemelerini teşvik eder.

Politikacının vergi davranışını kısıtlayabilecek kurumsal kısıtlara bu şekilde kısaca değindikten sonra, siyasal partilere bir kontrol mekanizması olarak değinmek yerinde olacaktır. Siyasal partiler, politikacı davranışlarını sınırlayan önemli piyasa mekanizması kontrollerinden biridir. Partiler, seçmen nezdindeki ‘şöhretlerine’ önem verirler ve politikacıların kısa-vadeli çıkarıcı politikalarla parti şöhretini zedelemelerini istemezler. Bu işlev piyasa mekanizmasında firmaların şöhret ve marka gibi mekanizmalarla çalışanlar hatta yöneticiler üzerinde kurdukları kontrol-gözetim mekanizmasının (Klein ve Leffler, 1981) siyasal piyasadaki benzeridir. Aynı şekilde, bağımsız adaylara siyasal piyasada çok sık rastlanmamasının ve normal şartlar altında seçmenlere çekici gelmemelerinin sebebi firma teorisinde olduğu gibi bir parti güvencesi ve kontrolü olmamasıdır. Siyasal partiler politikacıları kontrol etmekle kamusal hizmet üretirler ve bedavacılık probleminin hafiflemesine katkıda bulunurlar.

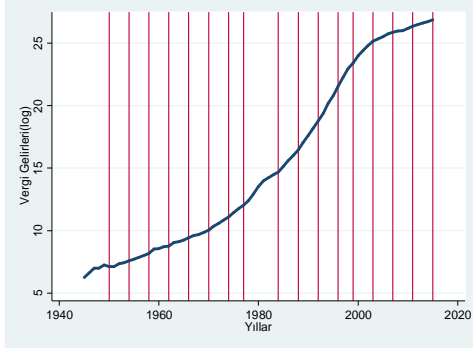
Politikacıların vergileme davranışını frenleyen önemli bir unsur da muhalafet ve muhalefetin kazanma ihtimalinin büyüklüğüdür. Ciddi bir muhalefetle karşılaşmayan politikacılar ekonomik ve mali değişkenleri etkilemekte daha rahat davranabileceklerdir.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere politikacının vergileme davranışı kurumsal gevşeklik ve politik/kurumsal kontrol gibi iki karşıt etkiye maruzdur. Optimal vergi yükü, bu iki karşıt güç etrafındaki unsurların ve karar alıcıların etkileşiminden doğan denge ile belirlenecektir.

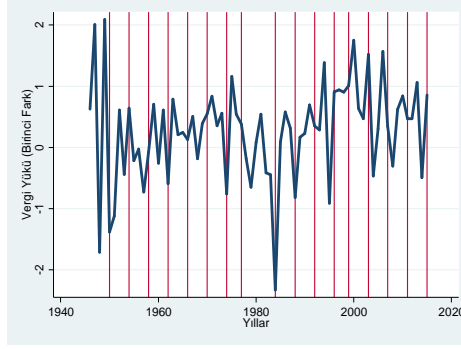
4. VERİ VE AMPİRİK ANALİZ

Çalışmada Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından yayımlanan vergi gelirleri ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan GSYİH verileri kullanılmıştır. Seçim ve hükümet verileri Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’den elde edilmiştir. Çok partili ilk seçimler 1946 yılında yapıldığı ve en son veri 2014 yılına ait olduğu için çalışma zaman aralığı 1945-2014 olarak belirlenmiştir (özet veri tablosu için bkz. Ek Tablo I). Çalışma dönemi boyunca 18 seçim yapılmıştır (bkz. Ek Tablo II). Şekil 1-8 Türkiye’de 1945-2014 yılları arasında vergi gelirleri, vergi yükü ve GSYİH’ya ait çeşitli zaman serilerini göstermektedir:

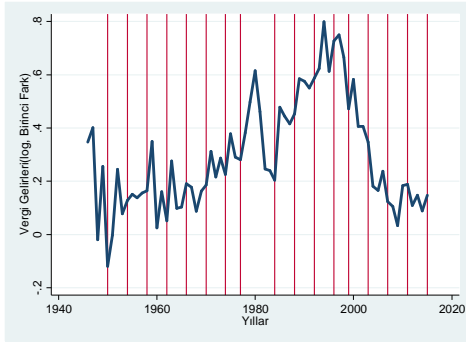
Şekil 1. Vergi Gelirleri (Log)

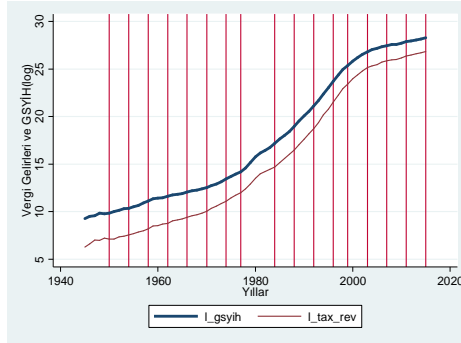
Şekil 5. Vergi Yükü (Log İkinci Fark)

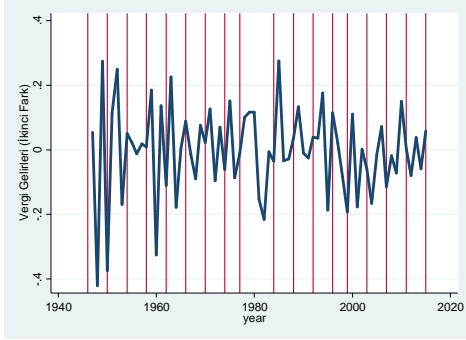
Şekil 2. Vergi Gelirleri (Log Birinci Fark)

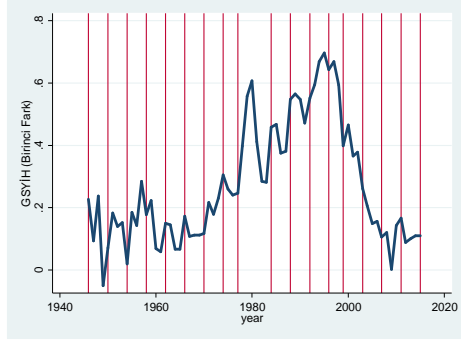
Şekil 6. Vergi Gelirleri ve GSYİH (log)

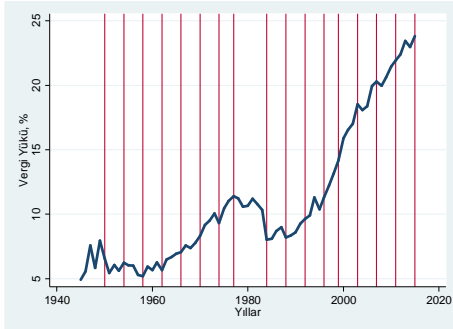
Şekil 3. Vergi Gelirleri (Log İkinci Fark)

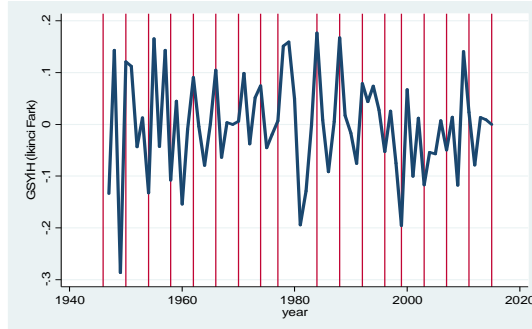
Şekil 7. GSYİH (Log Birinci Fark)

Şekil 4. Vergi Yükü

Şekil 8. GSYİH (Log İkinci Fark)

Şekillerde dikey çizgiler çalışma dönemine (1945-2014) rastlayan 18 genel seçimi göstermektedir. Şekillerde, vergi yükününün 80’li yılların sonundan itibaren ciddi bir artış gösterdiği (Şekil 4) ve vergi gelirleri ile GSYİH bir önceki yıla göre yüzde artış bakımından beraber hareketle birlikte özellikle 80’li yılların sonundan itibaren büyüme oranlarının birbirine yaklaştığı görülmektedir (Şekil 6). Vergi gelirlerinin seçim öncesi yıl, seçim yılı, ve seçim sonrası yıllara göre kısa dönemli hareketlerinde kısa-dönem artan trend gözükmemektedir ki vergi gelirleri çoğunlukla seçim öncesi yıllarda seçim yılından düşük; seçim sonrası yıllarda ise seçim yılı vergi gelirlerinden yüksektir (bkz. Ek 2).

Vergileme (teorik kısımda kullanıldığı şekliyle τ) ve seçimler arasındaki ilişkinin ampirik analizinde En Küçük Kareler (EKK) yönteminin kullanılabilmesi için serilerin ortalamalarının ve otokovaryanslarının sınırlı ve zamana göre değişiklik göstermemesi (kovaryans durağanlık) gerekmektedir. Zaman serileri seviyede durağan olabilecekleri gibi farklarda da durağan olabilirler. Koentegrasyon analizi durağan olmayan serilerin analizinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda, vektör otoregresif (VAR) (Sims, 1980), yapısal vektörel otoregresif (SVAR) ya da Johansen (1988) tarafından önerilen vektör hata düzeltme (VEC) yöntemlerinden hangisinin kullanılacağına karar vermek için serilerin durağanlıklarının test edilmesi gerekmektedir. Kilian ve Lütkepohl (2016), VEC yönteminin etkinlik ve yapısal sınırlama uygulamasını kolaylaştırmak bakımından daha avantajlı olduğunu vurgulamıştır. VAR analizinde seriler koentegre ise, şok ya da yeniliklere sadece kısa-dönemli tepkiler gösterilebilmektedir. Ko-entegre seriler uzun dönemde birlikte hareket ederler ve VEC, ko-entegrasyon tahmininden elde edilen hata terimlerini de içerdiği için uzun dönemli şokları içermekte daha başarılıdır. Bu bağlamda tahminler aşağıdaki genel-form VEC modeli çerçevesinde yapılmıştır.

$$\begin{aligned} \begin{bmatrix} D. \tau_t \\ D. GSYiH_t \end{bmatrix} &= \begin{bmatrix} C_\tau \\ C_{GSYiH} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \pi_{\tau\tau} & \pi_{\tau GSYiH} \\ \pi_{GSYiH\tau} & \pi_{GSYiHGSYiH} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} \tau_{t-1} \\ GSYiH_{t-1} \end{bmatrix} \\ &+ \sum_{j=1}^{p-1} \begin{bmatrix} \Gamma_{\tau j} & \Gamma_{\tau GSYiH j} \\ \Gamma_{GSYiH\tau j} & \Gamma_{GSYiHGSYiH j} \end{bmatrix} \begin{bmatrix} D. \tau_{t-j} \\ D. GSYiH_{t-j} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \gamma_\tau & Seçim_t \\ \gamma_{GSYiH} & Seçim_t \end{bmatrix} + \dots \\ &\cdot \begin{bmatrix} \varepsilon_{\tau t} \\ \varepsilon_{GSYiH t} \end{bmatrix} \end{aligned} \quad (6)$$

burada D. fark operatörüdür ve C matrisi deterministik (sabit, trend, sezon, vs.) etkileri; Π matrisi uzun dönem etkiler içindir ve Johansen testi bu matrisin rankinin koentegre ilişki sayısından küçük olup olmadığı üzerinden yapılmaktadır; Γ matrisi ise farklardaki gecikmeli değerlerin etkisini göstermektedir. (6)’daki bu genel form, aşağıda açıklandığı gibi seriler I(2) olduğu için $\begin{bmatrix} D2. \tau_t \\ D2. GSYiH_t \end{bmatrix}$ tahmini şeklinde kullanılmıştır. Öncelikle, Elliott vd.

(1996) DFGLS testine göre 4 gecikmenin ve trendin kullanıldığı Augmented Dickey Fuller (ADF) test sonuçları, logaritmik VG ve GSYİH (%10 seviyesinde)’nin ikinci-fark durağan [I(2)] olduğunu göstermiştir (bkz. Ek 3 Tablo I). Bu tespitten sonra, optimum gecikme sayısı seçimler, 1997 yılı sonrası dönem yapısal kırılma [vergi gelirleri 1997 yılından sonra ciddi bir yapısal kırılma göstermektedir (Şekil 1, 2); yapısal kırılmayı Wald testi doğrulaktadır ($\chi^2(2) = 52.2816$; Prob > $\chi^2=0.0000$)], askeri yönetim (1960, 1961, 1980, 1981, 1982, 1983) dönemi, ve askeri yönetim sonrası seçim (1961 ve 1983 seçimleri) kukla değişkenlerinin ‘dışsal’ değişkenler olarak kullanıldığı final tahmin hatası (FPE), Akaike bilgi kriteri (AIC), Schwarz Bayesian bilgi kriteri (SBIC) ve Hannan ve Quinn bilgi kriterinden (HQIC) oluşan Lütkepohl (2005) prosedürü dahilinde 1 yıl olarak belirlendi (bkz. Ek 3 Tablo II). Johansen ko-entegrasyon testi sonuçlarına göre serilerin ko-entegre olduğu tespit edildi (Ek 3 Tablo III). Ko-entegre oldukları tespit edilen VG ve GSYİH içsel değişkenler; 1997 sonrası dönem, askeri yönetim dönemi, ve askeri yönetim sonrası seçim

kukla değişkenleri de dıřsal⁵ değişkenler olarak VEC tahmininde kullanıldı. Tablo 1 VEC tahmin sonuçlarını göstermektedir⁶:

Tablo 1. Vergi Gelirleri Johansen Vektör Hata Düzeltme Tahmini*

Değişken	D2.Log(VG)	D2.Log(GSYİH)
L._ce1	-1.013*** (-9.79)	0.30** (2.44)
Seçim	-0.024 (-1.01)	-0.021 (-0.86)
97sonrası	-0.022 (-1.01)	-0.196*** (-3.82)
Askeri rejim	-0.215*** (-4.38)	-0.055 (-2.36)
Askeri rejim sonrası seçim	0.226** (2.86)	0.203** (2.45)
Sabit	0.009 (0.50)	0.030** (2.13)
<i>N</i>		69

Not: z istatistikleri parantez içindedir. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$.

L: gecikme operatörü

D: fark operatörü

Tahmin-sonrası prosedürlere göre, trend (kısıtlanmamış sabit) içeren bu VEC tahmini birinci rank dışındaki kökler birden küçük olduğu (Ek 3 Tablo IV), birinci rank dışındaki birim kök birim daireye yakın olmadığı (Ek 3 Şekil I) ve tahmin edilen koentegrasyon durağan olduğu için (Ek 3 Şekil II) ‘istikrarlıdır’. Lagrange Çarpanı (LM) testi sonuçları da göstermektedir ki (Ek 3 Tablo V) elde edilen hata terimlerinde kullanılan gecikme seviyesinde otokorelasyon bulunmamaktadır. Tahmin edilen negatif ve istatistiki olarak anlamlı hata terimine (ce1) göre, vergi gelirlerindeki dengesizlikler bir yıl içerisinde yaklaşık %100 oranında kaybolmakta ve denge için vergi gelirlerinin azalması gerekmektedir. Seçimler, negatif katsayıya rağmen VG üzerinde kısa dönemli anlamlı etkisinin bulunmadığı görülmektedir. Çalışmanın doğrudan konusu olmamakla birlikte, Tablo 3’teki negative ve anlamlı katsayıya göre VG ve GSYİH beklendiği üzere uzun dönemde birlikte hareket etmektedir. Seçimlerin analize ‘içsel’ olarak dahil edildiği VEC ve sadece VG kullanılarak elde edilen farklı VAR ve otoregresif hareketli ortalama (ARIMA) tahminleri denemelerinde de aynı sonuç elde edilmiştir. Tahmin denemelerinde vergi affı yılı kukla değişkeni ve seçim yılı etki faktörünün (= seçim yılında seçimlere kadar geçen ay sayısı/12) kullanılması sonucu değiştirmemiştir. Ancak, askeri rejim yıllarının ve askeri rejim sonrası yapılan seçimlerin VG üzerinde anlamlı negatif etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.

⁵ Seçim ekonomisi tahminlerinde önemli bir sorun Heckelman ve Berument (1998) tarafından da ortaya konduğu üzere, seçimlerin içselliği sorunudur. Politikacılar, popülaritelerine ve ekonominin gidişatına göre fırsatçı bir şekilde seçim zamanlaması yapabilirler. Buna yönelik bir test olarak seçimlerin ve vergi gelirlerinin gecikmeli değerlerinin (4 gecikme) vergi gelirleri üzerindeki etkileri için yapılan Newey-West (1987) yönetimiyle elde edilen hata terimlerinin *Seçim_t* değişkeniyle regrese edilmesinde anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir [$F(1, 66) = 0$; Prob $>F = 0.9379$; $F(1, 65) = 0$; Prob $>F = 0.8082$]. Seçimlerin dışsallığına (içselliğine) ilişkin bu bulgular, Heckelman ve Berument’te (1998) bahsi geçen Keil (1988) ile de örtüşmektedir ki, seçimler, iktidar politikacılarının etkileyebilecekleri kamu harcamaları ve kamu gelirleri gibi kamu maliyesi değişkenlerine dışsaldır. VEC tahmininde seçimlerle alakalı değişkenlerin vergi gelirlerinin gecikmeli değerlerine ilaveten dışsal değişkenler olarak kullanılmasının bir sebebi de bu bulgudur.

⁶ Vergi gelirleri ve GSYİH arasındaki uzun dönemli ilişki çalışmanın ana konusu değildir. Uzun dönemli ilişki denklemi: $E1 = \text{Log}(VG) - 1.04\text{Log}(GSYİH) - .020$.

Aynı değişkenler kullanılarak yapılan VAR ve dışsal değişkenli vektör otoregresif (VARX) tahminleri de benzer sonuçlar vermiştir⁷.

Ampirik analiz vergi yükü (vergi gelirleri/GSYİH) değişkeni ile denendiğinde de seçimler ile vergi yükü arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bunun bir nedeni, vergi yükünün tanım gereği GSYİH'ye bağlı olmasıdır. Politikacıların vergi gelirlerini ve GSYİH'yi seçimlere göre manipüle edebilme olasılık farklı dinamiklerin bir sonucudur. Bu yüzden, vergi yükü ile seçimler arasında anlamlı bir ilişkinin bulunamaması Türkiye'de politik vergi çevrimleri yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Bu bağlamda, vergi yükü ile birlikte vergi gelirlerinin seçimlere göre seyrini incelemek uygundur.

Tablo 1'deki sonuçlara göre, çalışmanın teorik kısmında ortaya atılan politikacı davranışına ilişkin varsayımlar bir seçim yılı kukla değişkeni etrafında analiz edildiğinde doğrulanamamaktadır. Elde edilen bulguları gelecek çalışmalara ışık tutacak şekilde irdelenecek olursak, Türk siyasi ve ekonomi hayatına ilişkin iki noktayı göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Birincisi, bazı seçimlerin dönem dışı yapılmış olması, koalisyon yönetimleri, askeri müdahale yılları ve askeri muhtıralar gibi istikrarsızlıkla iktidar politikacılarının vergilemeyi etkilemelerini engellemiş olabilir. Özellikle çalışma döneminin çoğunu kapsayan dönemde Türkiye'de iktidar değişikliğinin tek kaynağı veya sebebi seçimler olmamıştır. Vergileme gibi değişkenleri etkileyebilecek gücü toplamak ve mekanizmaları kurmak için iktidar politikacıları belli bir siyasi istikrara ihtiyaç duyarlar. İkincisi, çeyrek-dönem (üçer aylık) yerine yıllık serilerin kullanılması, serilerdeki yapısal kırılmalar ve seçimlerin yıl içinde farklı aylarda yapılmış olması⁸ gibi veri ile alakalı sorunlar her ne kadar minimize edilmeye çalışılsa da daha hassas tahmin sonuçlarının elde edilmesini engellemiş olabilir. Diğer taraftan, benzeri analizleri kamu maliyesi değişkenleri içinde politikacıların daha kolay manipüle edebileceği ya da varsa manipülasyonu daha iyi gösterebilecek fon ve özel gelirler (harcamalar), tahakkuk-tahsil farkı, net mali yük, vergi denetim sayıları ve vergi cezaları (afları) (1980-2013 dönemini kapsayan bir çalışma için bkz. Kaya, 2014) gibi değişkenlerle yapmak daha sağlıklı sonuçlar doğuracaktır. Bu bağlamda, çeyrek-dönemli zaman serileri ve siyasi istikrar ve kurumsal gevşeklik etkilerini daha iyi gösterebilecek değişkenler kullanan ampirik analizler gelecek çalışmalarda yapılacaktır.

---

⁷ Test sonuçları istek üzerine mevcuttur.

⁸ Bu sorun, Ek 1 Tablo II'den hareketle seçime kadar geçen aylık süreyi 12 aya bölerek elde edilen bir seçim yılı 'etki gücü' değişkeniyle giderilmeye çalışıldı. Bunun mantığı, seçimler bir seçim yılı içinde daha geç aylarda yapılırsa, iktidar politikacılarının vergi değişkenlerini manipüle edebilme ihtimalinin artacak olmasıdır. Ancak, tahminlerde bu değişkenin etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

5. SONUÇ

Bu çalışmayla bir siyasal karar alma mekanizması değişkeni olan seçim yılları ile maliye politikası değişkenleri olan vergi gelirleri ve vergi yükü arasındaki ilişki analiz edildi. Çalışma, seçim ekonomisi varsayımlarının Türkiye için ampirik bir testini sunmakta ve VEC tahminleri çerçevesinde seçim yılları ile vergi gelirleri ve vergi yükü üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir ilişki tespit etmemektedir. Bunun en önemli sebebi çalışma döneminin neredeyse bütününe hakim siyasal istikrarsızlıktır olabilir. Çalışma dönemi boyunca 18 seçim yapılmış olmasına rağmen 46 hükümet değişikliği yaşanmıştır. Diğer taraftan hükümetler, her zaman seçim kazanan ya da seçimlerde en çok oyu alan partiler tarafından kurulmamıştır. Böylesi istikrarsız bir siyasi ortamda politikacıların vergilemeyi etkilebilecek güç ve sürekliliği elde edemeyecekleri, çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

KAYNAKÇA

- Alesina, et al. 1999. “*The Political Economy of Fiscal Adjustments*”. Brookings Papers on Economic Activity. Vol. 1998. No. 1. 197-266.
- Alesina, Alberto and Nouriel Roubini. 1992. “*Political Cycles in OECD Economies*”. Review of Economic Studies. No. 59. 663-668.
- Barro, Robert. “*Unanticipated Money Growth and Unemployment in the United States*”. American Economic Review. 67. (Mar.). 101-115.
- , “*Unanticipated Money, Output, and the Price Level in the United States*”. Journal of Political Economy. No: 86. (Aug.). 549-580.
- Becker, Gary S. “*A Theory of Competition Among Pressure Groups for Political Influence*”. The Quarterly Journal of Economics. Vol. XCVIII. Aug. No. 3. 371-400.
- Cargill, Thomas F. And Michael E. Hutchison. 1991. “*Political Business Cycles with Endogenous Election Timing: Evidence from Japan*”. The Review of Economics and Statistics. Vol. 73. No. 4. (Nov.). 733-739.
- Demir, Ibrahim. 2006. “Bir Devlet Başarısızlığı Çeşidi olarak Temsili Demokrasilerde Etkinsizlikler”. içinde: Devlet Başarısızlığının Anatomisini İrdeleyen En Az Devlet En İyi Devlet. Editör: Coşkun Can Aktan. Çizgi. Konya.
- Dickey, David A. And Wayne A. Fuller. 1981. “*Likelihood Ratio Statistics For Autoregressive Time Series with a Unit Root*”. Econometrica. Vol. 49. No. 4. July.
- Downs, Anthony. 1957. **An Economic Theory of Democracy**. Harper and Brothers. New York.
- Elliott, G. R., T. J. Rothenberg, and J. H. Stock. 1996. “*Efficient tests for an autoregressive unit root*”. Econometrica 64: 813–836.
- Fair, Ray. 1987. “*The Effect of Economic Events on Votes for President: 1984 Update*”. NBER Working Paper. No. 2222. Apr.
- Gujarati, Damodar N. and Dawn C. Porter. 2009. **Basic Econometrics**. McGraw Hill Irwin. Boston.
- Hassler, Uwe. 2002. “*Dickey-Fuller Cointegration Test in the Presence of Regime Shifts at Known Time*”. Allgemeines Statistisches Archiv 86. 263-276.
- Haynes, Stephen E. And Joe A. Stone. 1989. “*An Integrated Test for Electoral Cycles in the US Economy*”. The review of Economics and Statistics. Vol. 71. No. 3. (Aug.). 426-434.
- Heckelman, Jac C. and Hakan Berument. 1998. “*Political Business Cycles and Endogenous Elections*”. Southern Economic Journal. Vol. 64, No. 4 (Apr.), pp. 987-1000.

- Johansen, S. 1988. "Statistical analysis of cointegration vectors". *Journal of Economic Dynamics and Control*. Volume 12, Issues 2–3, June–September 1988, Pages 231-254.
- Johansen, S. 1995. *Likelihood-Based Inference in Cointegrated Vector Autoregressive Models*. Oxford: Oxford University Press.
- Kalecki, Michael. [1972(1980)]. "*Political Aspects of Full Employment*". in **The Political Economy: Readings in American Economics and Public Policy**. (Edited by Thomas Ferguson and Joe Rogers). M. E. Sharpe Inc. Armonk. New York. London.
- Kaya, Ayşe. 2014. "Vergi Aflarının Vergi Gelirlerine Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Analiz". *Maliye Dergisi*. Maliye Dergisi. Sayı. 167. Temmuz-Aralık. 184-199.
- Keil, Manfred W. "*Is the Political Business Cycle Really Dead?*". *Southern Economic Journal*. Vol. 55, No. 1 (Jul.). pp. 86-99.
- Khaldun, Ibn. [1357. (1967)]. *The Muqaddimah An Introduction to History*. (Translated by Franz Rosenthal). Bollingen Series/ Princeton. Princeton University Press.
- Kilian, L. and H. Lütkepohl. (Çıkacak kitap). *Structural Vector Autoregressive Analysis*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Klein, Benjamin and Keith B. Leffler. 1981. "*The Role of Market Forces in Assuring Contractual Performance*". *Journal of Political Economy*. 89. August. 615-641.
- Laffer, Arthur. (2004). "The Laffer Curve: Past, Present, and Future", The Heritage Foundation Backgrounder#1765. Available at: <http://www.heritage.org/Research/Reports/2004/06/The-Laffer-Curve-Past-Present-and-Future> (accessed: 10/19/2010).
- Landes, William M. and Richard A. Posner. 1975. "*The Independent Judiciary in an Interest-Group Perspective*". *Journal of Law and Economics*. Vol. 18. No. 3. Dec.
- Lowi, T. 1964. "*American Business and Public Policy: Case Studies and Political Theory*". *World Politics*. 16 (3).
- Lütkepohl, H. 2005. *New Introduction to Multiple Time Series Analysis*. New York: Springer.
- McChesney, Fred S. 1987. "*Rent Extraction and Rent Creation in Economic Theory of Regulation*". *Journal of Legal Studies*. Vol. XVI. Jan.
- Newey, Whitney K. and Kenneth D. West. 1987. "*A Simple, Positive Semi-Definite, Heteroskedasticity and Autocorrelation Consistent Covariance Matrix*". *Econometrica*. Vol. 55, No. 3 (May), pp. 703-708.
- Niskanen, William A. 1971. **Bureaucracy and Representative Government**. Aldine Atherton.
- Nolivos, Roberto Delhy and Guillermo Vuletin. 2014. "*The role of central bank independence on optimal taxation and seigniorage*". *European Journal of Political Economy*. Volume 34. June. Pages 440-458. ISSN 0176-2680. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2013.09.010>.
- Nordhaus, William D. 1989. "*Alternative Approaches to the Political Business Cycle*". *Brookings Papers on Economic Activity*. Vol. 1989. No. 7.. 1-68.
- Nordhaus, William D. 1975. "*The Political Business Cycle*," *Review of Economic Studies*, Vol. 42 (2) pp. 169-90
- North, Douglass C. 1990. **Institutions, Institutional Change, and Economic Performance**. Cambridge University Press. Cambridge.
- Ollé, Albert Solé. 2003. "Electoral accountability and tax mimicking: the effects of electoral margins, coalition government, and ideology". *European Journal of Political Economy* Volume 19. Issue 4. November. Pages 685–713.

- Olson, Mancur. 1965. **The Logic of Collective Action: Public Goods and Theory of Groups**. Harvard University Press. Cambridge. London.
- Peltzman, Sam. 1992. “*Voters as Fiscal Conservatives*”. Quarterly Journal of Economics. 107(2). 327-61.
- Persson, Torsten and Guido Tabellini. 2004. “*Constitutional Rules and Fiscal Policy Outcomes*”. The American Economic Review. Mar. Vol. 94. No. 1. 25-45.
- Rogoff, Kenneth and Anne Siebert. 1988. “*Elections and Macroeconomic Policy Cycles*”. Review of Economic Studies. LV. 1-16.
- Tufte, Edward R. 1978. **Political Control of Economy**. Princeton University Press. Princeton. New Jersey.
- Weingast, Barry R., et al. 1981. “*The Political Economy of Benefits and Costs: A Neoclassical Approach to Distributive Politics*”. Journal of Political Economy. Vol. 89. No. 41. Feb-Aug.
- Wooldridge, Jeffrey M. 2000. **Introductory Econometrics A Modern Approach**. South-Western College Publishing.
- İstatistiki veri Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Maliye Bakanlığı kaynaklarından derlendi.

EK 1. VERİ ÖZETİ

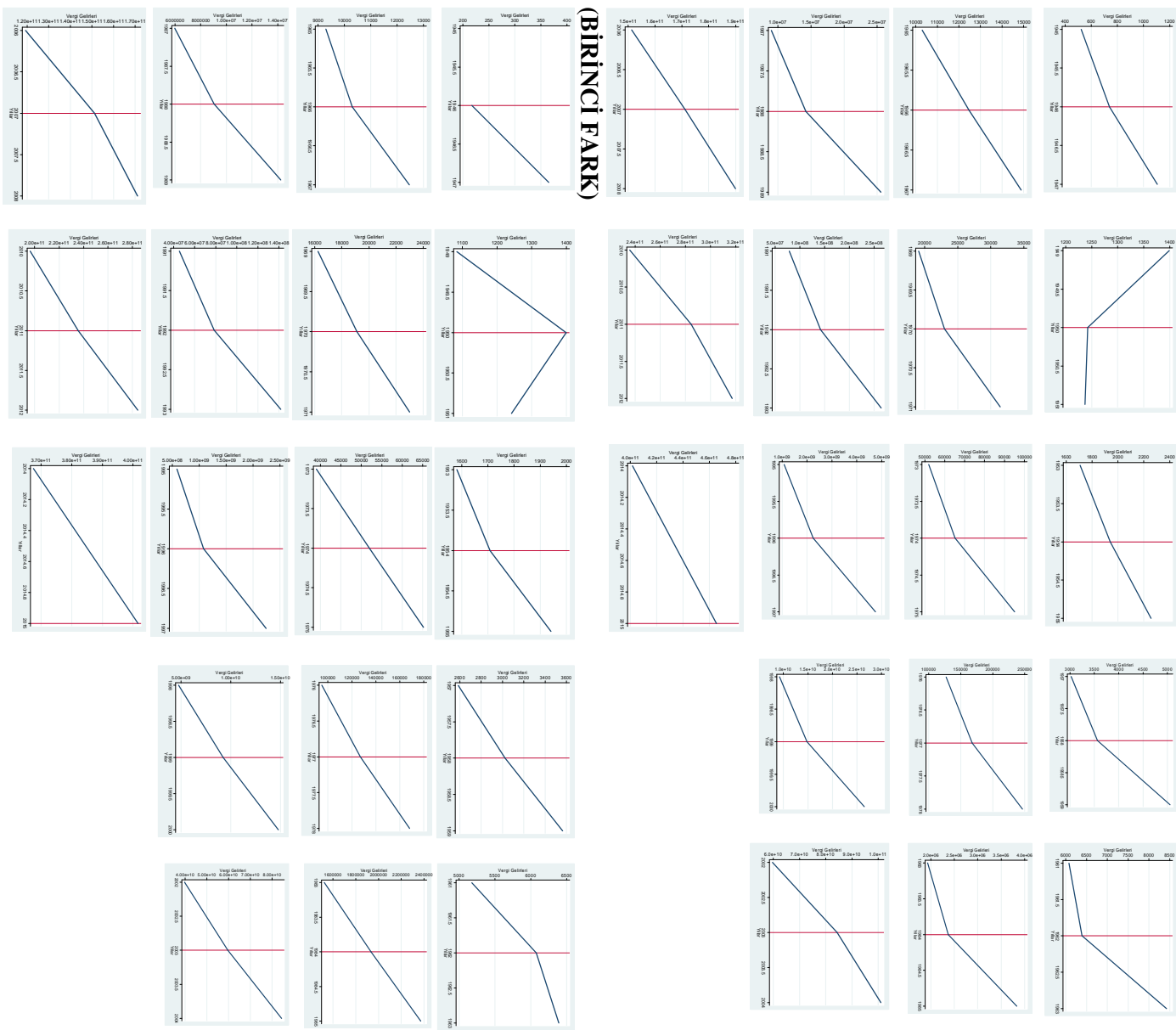
Tablo I. Veri Özeti

Değişken	Gözlem Sayısı	Ortalama	Std. Hata	Minimum	Maksimum
Vergi Gelirleri (Cari, TL)	71	45.700.000.000	105.000.000.000	523	465.000.000.000
GSYİH (Cari, TL)	71	215.000.000.000	466.000.000.000	10.600	1.950.000.000.000
Log(VG)	71	15	7	6	27
Log(GSYİH)	71	18	7	9	28
Seçim Yılı	71	0,25	0	0	1
Vergi Affı Yılları	71	0,34	0	0	1
1997 Sonrası Dönem	71	0,26	0	0	1
Askeri Yönetim Sonrası Seçim	71	0,03	0	0	1
Askeri Yönetim	71	0,07	0	0	1

Tablo II. Türkiye’de Seçimler (1946-2014)

	Yıl	Seçim Tarihi	Son Seçimden Sonra Geçen Ay (yaklaşık)	Seçim Yılı Geçen Ay (Yaklaşık)	Etki Faktörü	Askeri Rejim Dönemi
1	1946	7/21/1946	-	7	0.58	
2	1950	14/05/1950	48.5	5.5	0.46	
3	1954	2/5/1954	48	5	0.42	
4	1957	27/10/1957	41	11	0.92	
5	1961	15/10/1961	0	10.5	0.88	27 Mayıs 1960-15 Ekim 1961
6	1965	10/10/1965	48	10.5	0.88	
7	1969	12/10/1969	48	10.5	0.88	
8	1973	14/10/1973	48	10.5	0.88	
9	1977	5/6/1977	43.5	5	0.42	
10	1983	6/11/1983	0	10	0.83	12 Eylül 1980-24 Ekim 1983
11	1987	29/11/1987	48.5	11	0.92	
12	1991	20/10/1991	47	10	0.83	
13	1995	24/12/1995	50	12	1.00	
14	1999	18/04/1999	40	4.5	0.38	
15	2002	3/11/2002	39.5	10	0.83	
16	2007	22/07/2007	56	8	0.67	
17	2011	12/6/2011	45.5	6.5	0.54	
18	2015	7/6/2015; 1/11/2015	52	10	0.83	

EK 2. SEÇİM YILLARI VE VERGİ GELİRLERİ: (SEVİYE)

EK 3. İSTATİSTİKİ TESTLER

Tablo I. VG ve GSYİH ADF Durağanlık Testleri

		Test Değeri	%1 Kritik Değer	%5 Kritik Değer	%10 Kritik Değer	Z(t) için MacKinnon yaklaşık p-değeri
Log(VG)	Z(t)	-2.91	-4.115	-3.484	-3.17	0.159
D.Log(VG)	Z(t)	-0.949	-4.117	-3.485	-3.171	0.9506
D2.Log(VG)	Z(t)	-4.49	-4.119	-3.486	-3.172	0.0016
Log(GSYİH)	Z(t)	-2.831	-4.115	-3.484	-3.17	0.1859
Log(D.GSYİH)	Z(t)	-0.728	-4.117	-3.485	-3.171	0.9713
Log(D2.GSYİH)	Z(t)	-3.143	-4.119	-3.486	-3.172	0.0964

Tablo II. Optimal Gecikme Sayısı

	LL	LR	df	p	FPE	AIC	HQIC	SBIC
0	96.6339				0.000248	-2.62527	-2.49417	-2.2935
1	166.401	139.54	4	0	.000034*	-4.61822*	-4.43469*	-4.15375*
2	168.822	4.8403	4	0.304	0.000036	-4.57035	-4.33438	-3.97317
3	174.3	10.957*	4	0.027	0.000034	-4.61515	-4.32674	-3.88527
4	177.099	5.5972	4	0.231	0.000036	-4.57875	-4.2379	-3.71616

Veri Dönemi: 1950 – 2015

N= 66

İçsel: D.Log(VG) D.Log(GSYİH) Seçim

Dışsal: 2001sonrası, askeri rejim, askeri rejim sonrası seçim, sabit

Tablo III. Johansen Koentegrasyon Testi

Maksimum rank	parms	LL	Eigen değeri	trace istatistiği	%5 kritik değer
0	6	127.4274	.	49.0863	15.41
1	9	150.4321	0.49166	3.0768*	3.76
2	10	151.9705	0.04424		

N = 68

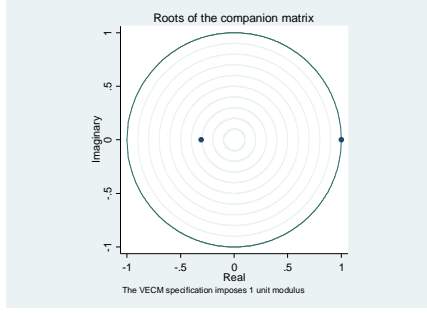
Trend: Sabit

Gecikme 2

Tablo IV. Eigenvalue istikrar koşulu

Eigenvalue	Modulus
1	1
0.32714	0.327571

Şekil I. Kompanion Matris Kökleri

Tablo V. Hata Terimleri LM Otokerelasyon Test

Gecikme	Chi2	df	Prob > chi2
1	3.5915	4	0.46409
2	10.6137	4	0.031

Şekil II. Tahmin Edilen Koentegrasyon Denklemi Grafik

